
KADOC
jaarboek 1984

een uitgave van het Katholiek Documentatie- en
Onderzoekscentrum
Mgr. Ladeuzeplein 21
B-3000 Leuven

C.I.P. KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK ALBERT I

Jaar

*Vijftig jaar Chiroleven, 1934-1984: aspecten uit verleden en heden van een jeugd-
beweging / onder redactie van M. De Vroede en A. Hermans. -Leuven : Universitaire
Pers Leuven, 1985. -ca. 288 p. : ill. ; 21 cm.*

ISBN 90-6186-183-7

SISO 494.2 UDC 061.2.

Onderwerpen : Jeugdbewegingen — België

© 1985 by

Universitaire Pers Leuven / Leuven University Press / Presses Universitaires de Louvain
Krakenstraat 3, B-3000 Leuven (Belgium)

*Niets van deze uitgave mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door
middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder vooraf-
gaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.*

D/1985/1869/18

Vijftig

jaar Chiroleven

1934-1984

*Aspecten uit verleden en heden
van een jeugdbeweging*

onder redactie van
M. De Vroede en A. Hermans

Universitaire Pers Leuven
1985

----- Text continues after this page -----

This publication is made available in the context of the history of social work project.

See www.historyofsocialwork.org

It is our aim to respect authors' and publishers' copyright. Should you feel we violated those, please do get in touch with us.

Deze publicatie wordt beschikbaar gesteld in het kader van de canon sociaal werk.

Zie www.canonsociaalwerk.eu

Het is onze wens de rechten van auteurs en uitgevers te respecten. Mocht je denken dat we daarin iets fout doen, gelieve ons dan te contacteren.

----- Tekst gaat verder na deze pagina -----

Inhoud

- 7 Inleiding
An Hermans en Maurits De Vroede
- 1
- 11 Aspecten van de voorgeschiedenis en de ontwikkeling van Chirojeugd
- 13 Negentiende-eeuwse patronaten : „beschermplaatsen” voor volkskinderen
An Hermans
- 29 Het dubbelspoor van de Katholieke Actie tijdens het interbellum
Louis Vos
- 53 Nieuwe „kaders en vormen” in de tussenoorlogse patronaten
An Hermans
- 77 Krachtlijnen in de doelstellingen van Chirojeugd (tot medio jaren '60)
An Hermans
- 91 De Kroonwacht : een jeugdwerk voor meisjes in West-Vlaanderen na de Tweede Wereldoorlog
Marc Depaepe
- 117 Omvang en sociale afkomst van het Chiropubliek
Frank Langerlaert en Lieve Schodts
- 135 Leidsters en leden in de Chirojeugd. Pedagogische visie in de jaren 1942-1964
Greet Verhoeven
- 147 Geloof in de mist. De religieuze dimensie in *Krokant*
Maurits De Vroede
- 161 Na vijftien jaar gemengde werking.
May Dierckx
- 2
- 177 Problematiek van de actuele beweging
- 179 Chirojeugd : een antwoord voor jongeren van vandaag
Adelin Verslyppe
- 189 Chiro : een bijdrage tot opvoeding. Aanzet tot discussie over de Chiropedagogiek in de toekomst
Clement Leemans
- 203 De religieuze dimensie in de Chiro
- 209 Jeugdtehuiswerking
Lieve Vandemeulebroecke
- 213 Maatschappijgericht werken : ook in Chiro
Phara de Aguirre en Mia Vansintjan
- 225 Gemengde werking in de Chirojeugd. Positiebepaling en verslag van de discussie
Marc Depaepe
- 231 Plaats en opdracht van de regionale verantwoordelijken
Frank Delmartino
- 3
- 241 Wetenschappelijk onderzoek betreffende Chirojeugd
- 243 Patronaten en Chirojeugd. Status quaestionis van het onderzoek
Walter Baeten
- 259 De periodieken van de jeugdbewegingen in België
Maurits De Vroede
- 277 Registers
- 285 Auteurs
- 287 Publikatiefonds

Inleiding

In oktober 1984 was het vijftig jaar geleden dat, onder het motto „Nieuw Leven”, in de katholieke patronaten een vernieuwingsbeweging op gang kwam. Langzamerhand, en vooral sedert het begin van de jaren veertig, slaagde „Chirojeugd” erin het niet-standsgebonden jeugdwerk een nieuw uitzicht te geven. Die ontwikkeling was voor Chirojeugd de aanleiding om gedurende het werkjaar 1983-1984 diverse initiatieven in het teken van verleden en toekomst van de beweging te plaatsen. Het werd eveneens een gelegenheid om de wetenschappelijke kennis betreffende aspecten uit de geschiedenis van en actuele tendensen in Chirojeugd naar voren te brengen.

In dat kader werd, in samenwerking tussen het KADOC en Chirojeugd, op 24 november 1984 te Leuven een colloquium georganiseerd: „Vijftig jaar Chiroleven, 1934-1984”¹. In de voormiddag werden enkele hoofdlijnen uit het verleden en uit de actuele problematiek van het jeugdwerk toegelicht². In de namiddag werkte men in themagroepen. De dag werd besloten met een paneelgesprek. Diverse aspecten uit de hedendaagse jeugdwerkproblematiek werden aan de orde gesteld in een gesprek tussen aan de ene kant wetenschappers die het jeugdwerk onderzoeken, begrijpen en wellicht interpreteren (historici, psychologen, pedagogen) en aan de andere kant jongeren, opvoeders, priesters en leiders die het jeugdwerk maken en richting geven. Aldus kwamen de volgende thema's aan de orde: 1° Omtrent ledenaantallen en werfkracht³; 2° Jeugdwerk: opvoedingsmilieu⁴; 3° De religieuze dimensie in

-
1. Een werkgroep van mensen uit het wetenschappelijk onderzoek en het jeugdwerk bereidde de dag voor. M. Dierckx vertegenwoordigde de nationale leiding van Chirojeugd. Verder werkten vanuit de K.U.Leuven ook W. Leirman, L. Vos, P. Cooreman, K. Michiels en T. Osaer mee. Vanuit de Katholieke Jeugdraad maakten achtereenvolgens B. Vanpoucke en H. Ottroy deel uit van de initiële werkgroep. A. Hermans zat de groep voor.
 2. A. Hermans (K.U.Leuven): Patronaten, Chirogroepen, Jeugdtehuizen... steeds weer „Nieuw Leven”; L. Vos (K.U.Leuven): Het ontstaan van Chirojeugd in het spanningsveld van het georganiseerde jeugdwerk; A. Verslyppe (Chiro): Chiro: een antwoord voor kinderen en jongeren van vandaag.
 3. Met medewerking van F. Langeract (Chiro) en L. Schodts (K.U.Leuven).
 4. Met medewerking van J. Vercammen (Jeugdpastoraal), M. Hellemans (K.U.Leuven) en C. Leemans (idem).

de Chiro⁵; 4° Jeugdtehuiswerking⁶; 5° Maatschappijgericht werken: ook in jeugdbewegingen?⁷; 6° Na 15 jaar gemengde werking⁸; 7° Plaats en opdracht van de regionale verantwoordelijken⁹.

In ieder van de themagroepen stonden door de medewerkers voorbereide teksten ter discussie¹⁰. Een 150-tal kaderleden uit Chirojeugd, enkele oud-leiders, priesters en wetenschappelijke onderzoekers namen aan het colloquium deel. Naast vele positieve geluiden bleef ook de ervaring bij, dat het spreken tussen practici en theoretici — waarbij we jeugdwerkers en onderzoekers even in die groepen categoriseren — een niet eenvoudig gebeuren is.

Onderhavig jaarboek brengt aan de ene kant een weerslag van het colloquium en bevat aan de andere kant bijdragen die er niet werden naar voren gebracht.

Enkele van de voor het colloquium voorbereide teksten worden als artikel gepubliceerd. Andere werden samen met een verslag van de discussiegroepen tot bijdragen verwerkt. Ze weerspiegelen een aantal opvattingen en vragen betreffende de mogelijkheden en beperkingen van het huidige jeugdwerk. Men vindt ze in het tweede deel, onder het hoofd „Problematiek van de actuele beweging”.

In het eerste deel worden „Aspecten van de voorgeschiedenis en de ontwikkeling van Chirojeugd” belicht. De hier gegroepeerde artikelen zijn het resultaat van wetenschappelijk onderzoek.

A. Hermans schetst vooreerst het ontstaan en de functie van de patronaten in de tweede helft van de 19de eeuw. Tegen het eind van die eeuw waren de patronaten in heel België verspreid als een prototype van katholieke zorg voor de volkskinderen. Jongeren uit de twintigste eeuw voelden zich echter niet langer thuis in dat beschermende milieu. Terwijl een bepaalde vorm van Katholieke Actie het gespecialiseerde, standsgebonden jeugdwerk in de tussenoorlogse periode succes kenden, werd in Vlaanderen het „twee-

de spoor” van de Katholieke Actie (in een algemene parochiale jeugdorganisatie) moeilijk getrokken. Dat komt naar voren in de bijdrage van L. Vos. Hoe de patronaten intussen probeerden nieuwe „kaders en vormen” te ontwerpen, wordt vervolgens door A. Hermans geschetst. Ondanks een herhaald falen van de vernieuwingsbeweging, groeide Chirojeugd in enkele lokaliteiten. Pas in de jaren veertig echter werd de beweging organisatorisch gestructureerd en inhoudelijk uitgebouwd. Dat ook haar doelstellingen, en de concretisering daarvan, tegen het eind van de jaren veertig werden vastgelegd, licht A. Hermans toe.

Had Chirojeugd de bedoeling een beweging voor heel Vlaanderen te zijn, dan slaagde zij daar o.m. niet in wat de meisjesgroepen in West-Vlaanderen betreft. Hier werkte tot in de jaren zestig een afzonderlijke beweging: Kroonwacht. Een bijdrage van M. Depaepe schetst haar ontwikkeling en karaktertrekken.

Tenslotte bevat dit eerste deel informatie over omvang en sociale afkomst van het Chiropubliek (L. Schodts), een weergave van de pedagogische visie uit de jaren 1942-1964 met betrekking tot leidsters en leden (G. Verhoeven), een peilen naar de religieuze dimensie van Chiro aan de hand van het blad *Krokant* (M. De Vroede) en een terugblik op vijftien jaar gemengde werking (M. Dierckx).

In een derde deel maakt W. Baeten een status quaestionis op van het onderzoek betreffende patronaten en Chirojeugd en wordt verder het belang toegelicht van de periodieken van de jeugdbewegingen voor de studie van hun ontwikkeling.

Uit het ruime veld van mogelijke onderzoeksthema's betreffende verleden en heden van het jeugdwerk werden tot nog toe slechts enkele onderwerpen behandeld. In dit jaarboek bieden we de resultaten van dat onderzoek aan de lezer aan. We hopen dat ze, naast inzicht in een aantal facetten van de geschiedenis en de actualiteit van het jeugdwerk, ook de overtuiging bijbrengen dat onderzoek terzake een belangrijke en noodzakelijke onderneming is.

De samenstellers danken de Commissie voor Publikaties van de K.U.Leuven voor de verleende hulp. Ze waarderen de zorg die Mw Magda Pluymers aan de uitgave heeft besteed.

A. Hermans en M. De Vroede

5. Met medewerking van C. Desoete (Chiro), O. Rutten (Parochiale Jeugdzorg) en D. Hutsebaut (K.U.Leuven).
6. Met medewerking van J. Van den Audenaerde (Chiro) en L. Vandemeulebroecke (K.U.Leuven).
7. Met medewerking van M. Vansintjan (Chiro) en Ph. de Aguirre (K.U.Leuven).
8. Met medewerking van M. Dierckx (Chiro) en F. Geeraert (K.U.Leuven).
9. Met medewerking van A. Verslyppe (Chiro) en F. Delmartino (K.U.Leuven).
10. Deze inleidende werkteksten worden in het KADOC bewaard.

Aspecten van

de voorgeschiedenis

en ontwikkeling van

Chirojeugd

Negentiende-eeuwse patronaten : „beschermplaatsen” voor volkskinderen

An Hermans

Anno 1985 laten de speelse namen van plaatselijke Chirogroepen, de ongedwongen omgangsvormen tussen leiders en jongeren en de gevarieerde programma's nog weinig vermoeden dat de historische wortels van Chirojeugd zijn terug te vinden in de tijdens de 19de eeuw gegroeide patronaten. De banden tussen Chirojeugd en de patronaten waren nochtans sterk. Ze zijn duidelijk aanwijsbaar, zowel wat de structuren als wat de basisinspiratie betreft. Tot in 1966 heette de beweging overigens: „Chirojeugd. Verbond der Vlaamse Patronaten”. Aldus kwam in de naam van de beweging de relatie met het verleden tot uitdrukking.

De jongste decennia valt er van een referentie naar de vroegere patronaten echter nog maar weinig te bespeuren. Toch lijkt het aangewezen om, bij een verkenning van een aantal krachtlijnen uit het verleden van Chirojeugd, ook even naar haar *voorgeschiedenis* terug te gaan.

In onderhavige bijdrage zullen we op de eerste plaats de aandacht trekken op het pedagogische concept en de doelstellingen van de 19de-eeuwse patronaten. We hopen dat aldus, mede in relatie tot de andere bijdragen in dit *Jaarboek*, duidelijk moge worden hoe de patronaten aan het katholieke jeugdwerk een basisstructuur hebben geleverd, maar ook hoe anderzijds die basisstructuur in grote mate verlaten werd om het jeugdwerk in de 20ste eeuw op een nieuwe leest te schoeien. Een geschiedenis van de 19de-eeuwse patronaten kunnen we voorlopig niet bieden. Moge deze bescheiden schets intussen het besef doen groeien dat de patronaten — de „eerste pogingen tot georganiseerde jeugdactie”¹ — deel uitmaken van het sociale en culturele leven van de 19de eeuw en dat een poging tot een grondige en gedetailleerde studie van de patronaatswerking niet langer mag worden uitgesteld.

1. A. DENDOOVEN, *Ontstaan, structuur en werking van de Vlaamse K.A.J. Een sociologisch overzicht* (Antwerpen, 1967) 28.

Patronaten : een opvoedingsinitiatief voor volkskinderen

Omstreeks het midden van de negentiende eeuw bracht de industrialisatie in de Westeuropese samenleving ingrijpende veranderingen teweeg. Door een nieuwe economische ordening, door mechanisering van de productieprocessen, door arbeidsverdeling werden ook de traditionele sociale en culturele structuren doorbroken. In de steden groeide een industrieproletariaat. In verschillende Europese landen hebben de leidinggevende groepen de gepercipieerde armoede, sociale en morele nood van de arbeidende bevolking op de eerste plaats beantwoord door werken van liefdadigheid, door morele bescherming en door het organiseren van volksonderwijs². Bij politici en sociale leiders groeide het besef dat de opvoeding van volkskinderen niet langer en uitsluitend aan de gezinnen kon worden toevertrouwd. Hoewel de wettelijke regeling van de leerplicht — en de afschaffing van de kinderarbeid — in België pas in 1914 tot stand kwam³, werd ook in dit land, in het kader van de wet van 1842, naar uitbreiding van het volksonderwijs gestreefd. Van leerkrachten, in katholieke normaalscholen gevormd, werd verwacht dat zij de kinderen op de eerste plaats een op de godsdienst gebaseerde opvoeding verstrekten en hen leerden lezen, schrijven en rekenen⁴. Niet alle kinderen gingen echter naar school. Sommigen deden dat slechts gedurende een korte periode, of ongeregeld⁵. Anderen verlieten de school op b.v. 11-, 12- of 13-jarige leeftijd om in het arbeidsproces te treden. Ook voor die kinderen meende de burgerij aanvullende opvoedingsmogelijkheden te moe-

ten creëren. Systemen als zondagsscholen⁶, halve-dagstelsels⁷ en adultenscholen⁸ werden met wisselend succes beproefd. In die diversiteit van opvoedingsinitiatieven voor volkskinderen moet ook het ontstaan van patronaten (ook patronages, patronagiën en patroonschappen genoemd) worden gesitueerd⁹.

De eerste Belgische patronaten ontstonden omstreeks 1850 in het kader van de werkzaamheden van de Sint-Vincentiusgenootschappen¹⁰. Naar het voorbeeld van de Franse genootschappen breidden de Belgische Vincentianen hun liefdadige actie in armenbuurten uit tot onderricht en opvoeding van kinderen en volwassenen. Kenmerkend voor de eerste patronaatskernen in België werd aldus hun onmiddellijk verband met de Sint-Vincentiusgenootschappen en eveneens met de Franse conceptie van patronaatswerk voor volkskinderen¹¹. Dat komt duidelijk tot uiting in het *Tableau de la charité chrétienne en Belgique* (Brussel, 1857) waarin Désiré De Haerne¹² o.m. een beeld gaf van de Franse instellingen van christelijke naastenliefde, die met de Belgische konden vergeleken worden.

2. Cfr. P. GERIN, Sociaal-katholieke verenigingen voor arbeiders, in S.H. SCHOLL (ed.), *150 jaar katholieke arbeidersbeweging in België (1789-1939)*, dl. I (Brussel, 1963) 223-319.
3. Cfr. M. DE VROEDE, De weg naar de algemene leerplicht in België, *Tijdschrift voor Opvoedkunde*, XV (1969-1970) 321-347.
4. A. HERMANS, *De onderwijzersopleiding in België, 1842-1884. Een historisch-pedagogisch onderzoek naar het gevoerde beleid en de pedagogisch-didactische vormgeving* (Leuven, 1984; Studia Pedagogica, nieuwe reeks, 7) 75-125.
5. K. DE CLERCK, B. DE GRAEVE, F. SIMON, *Dag meester, goedemorgen zuster, goedemiddag juffrouw. Facetten van het volksonderwijs in Vlaanderen (1830-1940)* (Tielt, 1984; Reeks Retrospectief) 63-67.

6. Cfr. W. VANDIENDEREN, *De zondagsschool in België in de 19e eeuw. Een terreinverkenning* (K.U.Leuven, Fac. der Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, onuitg. licentiaatsverhandeling, 1973).
7. Cfr. L. VAN STIJVOORT, *Het halve-dagstelsel in België tot 1872* (K.U.Leuven, Fac. der Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, onuitg. licentiaatsverhandeling, 1981).
8. M. DE VROEDE, De adultenscholen in België in de 19e eeuw, in M. DE VROEDE (ed.), *Het volksonderwijs in België in de 19de eeuw, Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis. Revue belge d'Histoire contemporaine*, X, 1-2 (1979, themanummer) 137-164.
9. A. BOSMANS-HERMANS, Patronaten voor de katholieke volksjeugd, *Tijdschrift voor Opvoedkunde*, XIX, 3 (1973-1974) 175-187; ID., Het jongenspatronaat in België, *Spiegel Historiael*, X, 3 (1975) 161-167.
10. De Sint-Vincentiusgenootschappen werden in 1834 te Parijs door Frédéric Ozanam (1813-1853) gesticht, met de bedoeling de zelfheiliging en de liefdadigheid van de leken in de Kerk te bevorderen. Zij rekruteerden hun leden onder de gegoede burgers. In 1845 werd de eerste Belgische conferentie van Sint-Vincentius a Paulo door het hoofdbestuur te Parijs aangenomen. Zoals in Frankrijk kenden de conferenties in België een snelle uitbreiding.
11. Als stichter van de patronaten wordt meestal de priester Jean Joseph Allemand (1772-1836) genoemd. In 1799 richtte hij te Marseille een jeugdwerk op van waaruit een stelsel van „Oeuvres de la jeunesse” zich ontwikkelde. Allemand zelf gebruikte, voor zover bekend, de term „patronage” niet. De „Oeuvres de la jeunesse” kregen hun theoretische en didactische fundering van Joseph J. Timon-David (1823-1891). Zijn werk *Méthode de direction des œuvres de jeunesse* (Marseille, 1859) werd hét handboek van de 19de-eeuwse jeugdwerken voor volksjongeren.
12. 1804-1890. Kanunnik. Monseigneur. Lid van het Nationaal Congres, volksverteenwoordiger tot 1833 opnieuw van 1844 tot 1890. Baanbreker van nieuwe onderwijsmethoden voor doofstommen en blinden.

Over het patronaatswerk van de Franse conferenties schreef De Haerne : „L'œuvre du patronage de Saint-Vincent de Paul s'occupe spécialement des enfants des familles visitées par la Société, de leur surveillance aux écoles et de leur placement en apprentissage ; il y a des écoles du jour et du soir ainsi que des réunions du dimanche”¹³. Over gelijkaardige instellingen in België luidde het : „l'œuvre du patronage des apprentis est sans contredit une des plus importantes, dans notre pays, où comme on sait un des plus grands dangers de l'ouvrier, au point de vue moral et matériel, c'est de se trouver sans appui et pour ainsi dire à l'abandon dans la société”¹⁴. Toch moeten we constateren dat de patronaten, zowel voor leerjongens en -meisjes als voor schoolkinderen, in de jaren 1850 nog uitzonderingen waren in het geheel van de liefdadige zorg¹⁵. Weldra echter zouden ze zich affirmeren als een ruim verspreid opvoedingsconcept voor volkskinderen en -jongeren.

Bidden, spelen en... leren

De activiteiten van de Franse „Oeuvres de jeunesse” werden, geïnspireerd op het werk van J. J. Allemand¹⁶, op de eerste plaats gekenmerkt door twee basisdimensies : bidden en spelen. In het standaardwerk voor de organisatie van de Franse jeugdwerken karakteriseerde Timon-David een „œuvre de jeunesse” als „une congrégation pieuse d'enfants et de jeunes gens appartenant aux classes laborieuses de la société, qui dans leurs moments de loisir, se rassemblent pour se livrer à des jeux innocents et sanctifier leur âme par les pratiques de la piété chrétienne. Jouer et prier, c'est tout l'Oeuvre”¹⁷. Deze traditie van jeugdwerken die kinderen en jongeren op de eerste plaats onschuldige ontspanning wilden brengen en hen tot vroomheid wilden opvoeden, ontmoette op haar ontwikkelingsweg de patronaten van Sint-Vincentiusgenootschappen, die jongeren in hun dagdagelijkse levenservaring (beroepskeuze, zoe-

ken van een werkgever, verbetering van intellectuele en beroepsvaardigheid) wilden begeleiden¹⁸. Sedert omstreeks het midden van de 19de eeuw hebben beide strekkingen elkaar wederzijds beïnvloed en werden pogingen gedaan om beide, wat organisatie en werking betreft, samen te brengen¹⁹.

In de Belgische patronaatswerken vinden we van bij de aanvang de drie aangestipte componenten terug. De patronaten wilden de kinderen en jongeren uit de arbeidersgezinnen op de eerste plaats een religieuze en morele vorming bieden. Zij boden kansen om te spelen onder morele bescherming. Door een aantal intellectuele en sociale vormingsmogelijkheden konden zij de jongeren bovendien helpen bij hun integratie in het maatschappelijke leven. Gedurende de 19de eeuw hebben die componenten niet altijd dezelfde aandacht gekregen en over hun relatief belang heerste onder de leidinggevende personen beslist geen eenstemmigheid. Niettemin kunnen we die basisdimensies in de werking van de patronaten duidelijk onderkennen.

Exemplarisch voor de patronaten tijdens de beginperiode, is ongetwijfeld een beschrijving van hun activiteit in één van de drie centra waar deze vorm van jeugdwerk een vroege ontwikkeling kende, nl. te Gent²⁰. Nadat leden van een Sint-Vincentiusgenootschap aldaar in 1850 een eerste patronaat hadden opgericht, kwamen er in de volgende jaren nog verschillende nieuwe tot stand. Niet alleen de leden van Sint-Vincentiusgenootschappen, maar ook de parochiegeestelijkheid, kloosterlingen en dames namen initiatieven. In 1867, tijdens het derde congres van de Belgische katholieken te

13. D. DE HAERNE, *o.c.*, 24.

14. *Id.*, 91.

15. Voor de patronaten werden afzonderlijke overzichtstabellen voorlopig niet voorzien. Zij werden slechts als een „annexe” bij andere werken vermeld : *Ibid.*, Tabellen A-N.

16. Cfr. L. MICHIELSEN, *De eerste Franse patronaten voor werkende jongens in de 19de eeuw, tot 1870* (K.U.Leuven, Fac. der Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, onuitg. licentiaatsverhandeling, 1972).

17. J. J. TIMON-DAVID, *o.c.*, 5.

18. Cfr. o.a. M. TURMANN, *Au sortie de l'école. Les patronages* (Parijs, 1901³) 17-19.

19. *Id.*, 31-33.

20. Andere centra waren Brussel en Luik. Het eerste patronaat te Brussel werd opgericht in 1854 : cfr. *Assemblée générale des catholiques en Belgique. Première session à Malines, 18-22 août 1863*, dl. II (Brussel, 1864) 347-348. Het eerste Luikse patronaat ontstond in 1863. Voor een beschrijving van het ontstaan en de werking van de eerste Luikse patronaten, cfr. P. GERIN, *Catholiques liégeois et question sociale (1833-1914)* (Brussel, 1959) 41-43.

De meeste patronaten waren speelscholen, waar, binnen veilige muren, gezonde ontspanning werd geboden.
 (50-jarig jubelfeest van het meisjespatronaat van de St. Paulusparochie te Antwerpen, 1913. Prentbriefkaart.-CHIRO, Antwerpen)

Mechelen²¹, werden voor Gent twaalf patronaten vermeld: zes jongens- en zes meisjespatronaten²². Ze hadden de verzedelijking van de arbeidersklasse als primordiaal doel²³. In dat perspectief legden ze zich toe op de religieuze, intellectuele en economische verbetering van de arbeiders. Aangezien de ouders, naar verluidt, hun kinderen al te zeer aan hun lot overlieten, waren de jongeren uit het arbeidersmilieu blootgesteld aan de slechte invloed van straat, cafés en werkmakkers. Waar het gezin tekortschoot en de school vaak ontbrak, wilde het patronaat bescherming en hulp bieden. 's Zondags werd een dagvullend programma voorzien. De dag begon met het gezamenlijk vervullen van de zondagsplicht. Op feestdagen stapten de patronaatsjongens, in optocht met muziekkorps voorop, naar de kerk: „affirmation solennelle du principe chrétien au milieu d'une population ouvrière”²⁴. Na de H. Mis wisselden spel, godsdienstige oefeningen en onderwijs elkaar af. Voor verschillende leeftijdsgroepen werden aangepaste programma's voorzien. Soms was het patronaatslokaal ook één of meerdere avonden in de week open. Dan werd b.v. onderwijs gegeven, of konden boeken uit de patronaatsbibliotheek worden ontleend. Met een dergelijke werking bereikten de Gentse patronaten in 1867 honderden kinderen en jongeren. Het Sint-Joannes-Baptistapatronaat alleen al bereikte 403 jongens van 11 tot 25 jaar. Het meisjespatronaat van de H.-Kerstparochie werd bezocht door 381 meisjes. Plaatselijke besturen hadden in samenspraak met de parochiegeestelijkheid de gehele organisatie in handen²⁵.

21. Als we de verslagen van de eerste drie katholieke congressen te Mechelen (1863, 1864, 1867) nagaan, constateren we daarin een toenemende interesse voor instellingen voor leerjongens en jonge arbeiders, en vooral voor de patronaten. Tijdens het eerste congres werd de problematiek van de patronaten behandeld in de sectie „Oeuvres de Charité”. Op het tweede congres kwamen de patronaten aan bod in de sectie „Economie chrétienne - Oeuvres charitables”. Tijdens beide congressen werden echter vooral buitenlandse voorbeelden als inspiratiebron naar voren gebracht. Cfr. o.a. *Assemblée générale... 1863*, dl. I, 51-55 en 120; *Assemblée générale des catholiques en Belgique. Deuxième session à Malines, 29 août-3 septembre 1864*, dl. I (Brussel, 1865) 191-192 en 255. Op het derde congres kwamen de Belgische patronaten volop aan bod in de afdeling „Instruction et éducation chrétiennes”; cfr. *Assemblée générale des catholiques en Belgique. Troisième session à Malines, 2-7 septembre 1867*, dl. II (Brussel, 1868) 84-86, 280-283, 349 en 400-427.
22. De Gentse patronaatswerking werd in 1867 als voorbeeld gesteld. Advocaat I. Boddaert bracht er verslag over uit: cfr. *Assemblée générale... 1867*, dl. II, 400-414.
23. *Id.*, 85.
24. *Id.*, 86.
25. Een overzicht van de reglementering van de Gentse patronaten: *id.*, 409-414.

Diverse accenten

Vanuit de aangestipte initiële doelstellingen en concepten ontwikkelden de patronaten zich gedurende de tweede helft van de 19de eeuw over geheel België. Tot een standaardisering van de werking of tot een federalisering van de organisatie kwamen de patronaatsverantwoordelijken echter niet. Mede daardoor hadden de patronaten, zowel wat hun organisatie als wat de inhoud van hun werking betreft, een lokale kleur. Wanneer de honderden patronaten precies ontstonden en hoe ze werkten en groeiden, weten we voorlopig niet precies. Van hun uitgebreidheid krijgen we niettemin een beeld in overzichten uit het begin van de 20ste eeuw. In *Belgique charitable*²⁶ telden we een totaal van 849 patronaten: 515 voor jongens en 334 voor meisjes. Opvallend daarbij is het grote aantal patronaten in geïndustrialiseerde gebieden en grote steden. In rurale milieus kwamen er slechts weinig voor. Het hoogste aantal situeerde zich in de provincie Henegouwen (169 patronaten: 115 voor jongens en 54 voor meisjes). Het arrondissement Charleroi was goed voor 52 patronaten (39 voor jongens en 13 voor meisjes). Na Henegouwen volgde de provincie Luik, met 156 patronaten. De provincie Luxemburg telde er slechts 21 (19 voor jongens en 2 voor meisjes) en de provincie Limburg slechts 17 (12 voor jongens en 5 voor meisjes). Een onderzoek uitgevoerd in voorbereiding van het katholiek congres te Mechelen in 1909 leverde een resultaat op van 1.124 patronaten (453 Waalse en 200 Vlaamse jongenspatronaten, 305 Waalse en 166 Vlaamse meisjespatronaten). In totaal zouden zij 96.300 jongens en 61.500 meisjes hebben gegroepeerd²⁷. Ook al wensen wij die cijfers eerder als ramingen te beschouwen, toch geven zij ons enig idee van de uitgebreidheid en de verspreiding van het patronaatswerk.

Dat al die patronaten weliswaar een aantal gemeenschappelijke kenmerken vertoonden, maar daarnaast ook verschillende accenten legden, komt tot uiting in een groot aantal bronnen waarin, vooral sedert de jaren '80, de patronaten werden bediscussieerd en waarin

26. C. VLOEBERGHES, *Belgique charitable* (Brussel, 1904). Aangestipt zij, dat de gegevens die het tellen van het aantal patronaten mogelijk maken, niet eenduidig zijn. De bekomen totalen benaderen niettemin de realiteit.

27. *Mechelen 23-26 September 1909. 1ste Afdeling. Godsdienstige, zedelijke en liefdadige werken. Verslagen* (Brussel, s.d.) 274.

a.h.w. naar een geldige praktijktheorie werd gezocht²⁸. Gemeenschappelijk in de visie op de negentiende-eeuwse patronaten was ongetwijfeld dat het initiatief uitging van priesters en vrome leken, die vanuit een beschermend en besturend comité t.o.v. kinderen en jongeren uit de volksklasse zorgend optraden. Vanuit het vooropgestelde uiteindelijke doel, de verzedelijking van de arbeidersklasse, nam in de werking de godsdienst een centrale plaats in en hadden priesters als opvoeders in de patronaten een bevoorrechte positie²⁹. Naast en onder het gezag van de priesters namen vrome burgers in de concrete werking de leiding. Advocaten, industriëlen, apothekers, universiteitsstudenten fungeerden als „patronaatsheren”. Ouders uit de burgerij werden ertoe aangezet hun zoon naar het patronaat te zenden. „Il sauve des âmes et il sauve la sienne”³⁰, heette het. De patronaatsjongeren werden op de eerste plaats beschouwd als „jeugdige beschermelingen” die in de patronaten kansen moesten krijgen om hun kind-zijn te beleven. Over de aard van de pedagogische relatie, over het relatieve belang van

28. Belangrijke bronnen zijn, zoals reeds aangestipt, de verslagen van de congressen te Mechelen. Rapporten over de werking van de Sint-Vincentiusgenootschappen bieden meestal ook informatie over de patronaten die daarbinnen ontstonden. Daarnaast treffen we ook in de tijdschriften *L'Economie chrétienne* en *De Bode van het Verbond der katholieke Volkswerken* geregeld berichten over patronaten aan. Tijdens de sociale congressen te Luik kwamen de patronaten eveneens aan bod. Vooral het tweede congres geeft een gedetailleerd beeld van de toenmalige discussie: *Congrès des Oeuvres sociales à Liège. Deuxième session, 4-7 septembre 1887*, dl. II (Luik 1887) 106-207. Ook op regionale congressen van katholieke en maatschappelijke werken werd aan de patronaten aandacht besteed. In enkele regio's werden bovendien patronaatscongressen gehouden en sommige patronaatsheren waagden zich aan een theoretische bezinning over de functie en werking van de patronaten. Een voorlopige lijst van bronnen treft men aan in: A. HERMANS, *De patronaten voor werkende jongeren in België van 1850 tot 1914. Een verkenning naar historische achtergronden en agogische realisatievormen* (K.U.Leuven, Fac. der Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, onuitg. licentiaatsverhandeling, 1971) XII-XXIII.

29. „Le clergé possède au point de vue de la connaissance des enfants, une expérience beaucoup plus grande que ne peuvent avoir les directeurs laïcs. Par ses fonctions, ses études, par le travail de son ministère, le prêtre connaît le cœur humain par tous ses côtés...

Il est plus clairvoyant que ne pourrait l'être le laïque le plus instruit, et certains indices, qui échapperaient à d'autres yeux, n'échappent pas aux siens. Des choses très regrettables peuvent se passer dans des réunions de jeunes gens, sans que leurs directeurs laïques s'en doutent. Tandis que le prêtre, connaissant mieux les misères humaines pour avoir dû les approfondir, découvre aisément le mal, et peut y appliquer des remèdes efficaces”: *Congrès des œuvres sociales à Liège, 1887*, dl. II, 149.

30. *Id.*, 139.

ontspanning, godsdienstige vorming, spaarkassen e.a.m., over de functie van het patronaat in de maatschappelijke ordening troffen we sedert het midden van de jaren '80 echter verschillende meningen aan. Voor zover wij voorlopig konden achterhalen, spitste de discussie zich in de jaren '80 en '90 vooral toe op de rol van de patronaten in de ontwikkeling van de katholieke sociale organisaties. Tijdens het katholiek congres te Mechelen in 1891 leken, in de afdeling betreffende de patronaten, a.h.w. twee kampen tegenover elkaar te staan: aan de ene kant de verdedigers van „le patronage vieux système”³¹, aan de andere kant de propagandisten van het patronaat „organisé sur un pied nouveau”³².

In de eerste tendens werd het patronaat verdedigd als een vangende en aanvullende opvoeding, wanneer het gezin zijn taak verwaarloosde³³. De patronaten boden „aan den onervaren leerjongen, aan het onschuldig en zuiver leermeisje, eene wijkplaats en een toevluchtsoord tegen de menigvuldige gevaren der hedendaagsche wereld”³⁴. In de tweede tendens werd, naast het belang van de moreel-religieuze opvoeding en de ontspanning als aantrekkingsmiddel, meer aandacht gevraagd voor de sociale en maatschappelijke vorming. Deze kon o.m. worden behartigd door het organiseren van pensioenkas, ziekenkas en spaarkas, door geregelde samenkomsten van jongeren van dezelfde beroepsgroep, door contacten van de oudste patronaatsjongens met volwassenen in gilden en werkmanskringen en door een meer vriendschappelijke relatie tussen besturen en jongeren, „en favorisant le self-government”³⁵.

Na pogingen om de corporatieve ideeën bij de patronaatsheren ingang te doen vinden, wilde een aantal sociale voormannen een brug slaan tussen patronaat en vakbeweging³⁶. Slechts in een paar lokaliteiten echter slaagden de patronaten erin, de sociale vorming af te stemmen op die van de volwassen arbeiders in de vakvereniging³⁷. Hoewel ook na de eeuwwisseling in verschillende patronaten ziekenkas, spaarkas, pensioenkas en werkbeurzen bleven bestaan, werden deze activiteiten overstemd door een groeiende aandacht voor spel en ontspanning en door een zoeken naar eigentijdse vormen om het jong-zijn te valoriseren. Spel en ontspanning werden niet langer alleen maar als een „lokmiddel” gezien, als een middel om „den geest dezer eeuw, dit is 's werelds en satans geest, met zijne eigene wapenen te bestrijden”³⁸. Zij werden daarentegen beschouwd als zelfstandige, waardevolle opvoedingsmiddelen³⁹. De ontplooiing van die ontspanningsactiviteiten gaf aanleiding tot het oprichten van vele bijzondere „afdelingen van vermaak”. Een gevaar van deze afdelingen was, naar verluidt, dat zij zelfstandig gingen functioneren en het patronaat konden doen uiteenvallen. Maar er waren ook voordelen: „Met veel voorzichtigheid en bijzonder veel krachtadigheid is uit deze instellingen groot voordeel te trekken. De jongelingen in afdeeling vergaderd voelen zich meer vrij, zij genieten eenen schijn van vrijheid welke hun zeer behaagt; — zij hebben hun bestuur door hen zelve gekozen (ofwel bij uitzondering door den bestuurder benoemd) — zij hebben hunne kas, welke zij door eigen geld vormen en die hun zekere voordeelen verschafft — zij hebben van tijd tot tijd een bijzonder feestje — zij hebben hunne vergaderingen op dewelke zij 't eene of andere punt bespreken, hetgeen hun zeer aangenaam is — zij worden geregeerd door eigen wetten — zij voelen zich groote menschen en voor hen is het kransken⁴⁰ geene school meer. Een ander voordeel dezer afdelingen is dat zij de ge-

31. Karakterisering van Campioni: *Assemblée générale des catholiques en Belgique. Session de 1891*, dl. II (Mechelen, 1891) 540.

32. *Id.*, 541.

33. Deze tendens vinden we o.m. sprekend terug in: J. J. AERTS, *De reddingsboot voor de jonkheid van stad en dorp of de patronages voor jongelieden in de hedendaagsche samenleving* (Antwerpen, 1886).

34. F. DUHAYON, *De ware goudmijn voor bestuurders van H. Familiën, Xaverianen, Werkmanskringen... met talrijke voorbeelden*, dl. I (Gent, 1884) 143.

35. *Assemblée générale... 1891*, dl. II, 528.

36. Hendrik Heyman (1879-1958) wilde „de uitgangdeur van het patronaat” maken tot de „ingangdeur van de vakvereniging”. Met een paar collega's uit de normaalschool te Sint-Niklaas werkte hij een lessenreeks uit die tijdens de winter van 1911 in zes patronaten werd gegeven en nadien gebundeld: H. HEYMAN, *Handboek voor de sociale opleiding der jeugd in patronaten, werkmanskringen, enz.* (Gent, 1912).

37. G. C. RUITEN, *Handboek voor sociale studien* (Gent, 1911) 36.

38. F. DUHAYON, *o.c.*, 152.

39. H. VUYLSTEKE, *Opvoeding en onderwijs in de Patronagen, Canisiusblad*, V (1906) 103.

40. Naam voor het patronaat te Mechelen.

legenheid geven de jongens in de week ook bijéén te roepen, 't zij voor eene turnles, 't zij voor eene repetitie voor toneel of zang. Deze bijeenkomsten vermeerderen den invloed van den bestuurder, en hechten den jongeling vaster aan het kransken''⁴¹.

Terwijl sommige patronaten, zoals die te Antwerpen, mede door goed georganiseerde „afdelingen'' een grote bloei kenden⁴², werden elders diverse problemen gesignaleerd. Een bijzondere poging om het patronaatswerk op een nieuwe leest te schoeien ondernam de Westvlaamse priester Honoré Maes⁴³. Hij vond om te beginnen de naam „patronaat'' voor een vereniging van jongeren niet gelukkig. Moest het „patroneren'', het „beschutten'' niet eerder worden geweerd⁴⁴? Hij vond de naam „patronaat'' aanvaardbaar voor kinderen tot 14 jaar. Voor de ouderen verkoos hij de naam „jongelingsbond''. Hij achtte het aangewezen dat jongeren stapsgewijze een aandeel kregen in de leiding en de organisatie van hun bond. Priesters moesten intussen de jongeren meer tegemoet leren komen en hen in hun eigen geaardheid beter leren begrijpen en waarderen⁴⁵. De vormende betekenis van dergelijke instellingen zou daardoor niet verminderen. Konden zij niet uitgroeien tot de „humaniora van de werklieden''⁴⁶?

Toneel, turnen of zang overstemden doorgaans de meer sociale activiteiten van het patronaat.
(25-jarig jubelfeest van G. Jacquemotte, voorzitter van het St. Albertuspatronaatschap, Leuven, 28 mei 1905. Foto.-KADOC, Leuven)

41. *Congres der Katholieke Werken van het arrondissement Mechelen, 22-23 December 1902 (Derde afdeling: Onderwijs)* (Mechelen, 1903) 200-201.
42. In 1909 b.v. groepeerde het in 1896 opgerichte „Verbond der Katholieke Jongenspatronaten'' aldaar 21 patronaten, met in het totaal 264 „bestuurders'' en 4.279 jongens (1.344 waren ouder dan 15 jaar). In achttien patronaten functioneerde een bibliotheek en in vier was er een tekenschool. Acht patronaten hadden een ziekenkas, dertien een pensioenkas, vijf een matigheidsafdeling. Elf patronaten hadden een toneelafdeling, vijftien een turnafdeling, elf een zangafdeling en achttien een „trompet-, tamboer- en harmonicaafdeling'' : *Bondsbericht van het Verbond der Katholieke Antwerpsche Jongenspatronaten*, VIII, 37 (1909) 8. Ook binnen het Antwerpse verbond werd over de functie van afdelingen weliswaar heel wat gediscussieerd : J. COUPE, *De Antwerpse patronaten tussen de twee wereldoorlogen. Een historisch-agogische analyse* (K.U.Leuven, Fac. der Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, onuitg. licentiaatsverhandeling, 1978) 21-25.
43. 1879-1971. Toenmaals onderpastoor te Wevelgem ; speelde een actieve rol bij de organisatie van werkliedenbonden in West-Vlaanderen.
44. H. MAES, Over patronagen, *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, VI (1907) 211.
45. Cfr. H. MAES, *Onze jongelingsbond (patronages groote afdeling). Een begin van werking. Alsook vier aanspraken op het einde der vergadering gehouden*, 2 dl. (Brochurereeks Geloofsondericht, reeks C, nrs. 5 en 8, Roeselare, 1912).
46. J. CARBONEZ, *Belang en vraagstukken der zorg voor onze jonge lieden* (Brochurereeks Geloofsondericht, reeks C, nr. 3, Roeselare, 1912) 6.

Bij het begin van de twintigste eeuw bestonden betreffende functie en werking van de patronaten diverse opvattingen. Zij werden medebepaald door uiteenlopende visies op de aard van de jongeren, de rol van het patronaatsbestuur, de eigenheid van de pedagogische relatie in het jeugdwerk, de relatie tussen patronaten en werk voor volwassenen. Ingevolge het ontbreken van een centrale organisatie met algemene voorschriften betreffende programmatie en werking, gemeenschappelijke beleidslijnen en leidersvorming, bewaarden vele patronaten een eigen regionaal en lokaal karakter. Op congressen en in publikaties werden informatie en adviezen gegeven, maar algemene richtlijnen en bindende regels voor alle patronaten bestonden vóór 1914 niet⁴⁷.

Uit een in het midden van de 19de eeuw ontwikkeld basisstramien groeide in het begin van de 20ste eeuw een verscheidenheid van jeugdwerken. Diverse verschuivingen hadden ondertussen plaats gevonden. De potentiële deelnemersgroep was heterogeen geworden. Niet alleen kinderen uit arbeidersgezinnen, maar ook kinderen uit de kleine burgerij, scholieren en vooral jonge kinderen onder de twaalf jaar boden zich in de patronaten aan⁴⁸. Op vele plaatsen leek het patronaat een „speelschool”, waar naast de patronaatsbestuurders jongere „surveillanten”, „aides-laïcs” of „aangestelden” toezicht hielden⁴⁹. De sterke band tussen de patronaten en de liefdadigheidswerken was in het begin van de 20ste eeuw verzwakt. Patronaten gingen „jeugdwerken” worden. Op congressen en in tijdschriften kregen ze plaats ingeruimd in sectoren betreffende opvoeding en onderwijs. In de 20ste eeuw zouden ze echter in het groeiende terrein van jeugdwerken hun monopoliepositie in grote mate verliezen.

47. Weliswaar bestonden te Brussel en te Antwerpen regionale verbonden. In het aartsbisdom Mechelen werden een rationele organisatie en uniformering bevorderd door een *Règlement général publié par son Eminence le Cardinal Mercier, archevêque de Malines, à l'usage des patronages de jeunes gens de son diocèse* (Mechelen, 1910).
48. G. DE HASQUE, De patronagen voor jongelingen en jonge werklieden te Antwerpen en hun verbond, *La Vie diocésaine*, VI (1907) 105.
49. In sommige patronaten was er soms slechts één „surveillant” voor 300 à 400 spelende kinderen: *Mechelen 23-26 septembre 1909*, 279. In verschillende patronaten werd een gebrek aan gevormde leidersesignaleerd: *Journée des patronages organisée par L'Union des patronages de Bruxelles et faubourgs, La Vie diocésaine*, XIII (1914) 322.

Les patronages du dix-neuvième siècle : des «refuges» pour les enfants du peuple

An Hermans

Pendant la seconde moitié du dix-neuvième et au début du vingtième siècle, les patronages constituaient une forme très répandue des œuvres catholiques de la jeunesse. Ils étaient organisés par des prêtres et des laïques afin de procurer un enseignement aux jeunes des classes populaires, de leur offrir des distractions et de les protéger moralement.

Les patronages trouvèrent leur première source d'inspiration dans les „Oeuvres de la jeunesse” françaises, fondées à Marseille en 1799 par l'abbé Jean-Joseph Allemand (1772-1836). Dans le courant du dix-neuvième siècle son œuvre, s'appuyant sur la base théorique et didactique des idées de Joseph Timon-David (1823-1891), se trouva confrontée à de nouvelles fondations: les «patronages des apprentis», créés à Paris à partir de 1835 par les Sociétés de Saint-Vincent de Paul, qui considéraient les patronages comme un des aspects de leurs efforts socio-caritatifs parmi les familles. C'est surtout en Belgique que les Sociétés de Saint-Vincent de Paul jouèrent un rôle important dans les œuvres de patronage. Leur première création date de 1850. Après quelques années, cette œuvre avait atteint une diffusion très large.

En plus de l'éducation religieuse et morale, les patronages s'occupaient de la formation sociale des adolescents par l'organisation de caisses d'épargne, de caisses de retraite et de mutualités. Le jeu et les distractions servaient avant tout à attirer les jeunes. A partir des années quatre-vingt, des discussions s'élevèrent au sein des patronages concernant leurs buts et leurs possibilités d'adaptation aux nouveaux besoins de la jeunesse. Elles eurent comme premiers résultats pratiques une augmentation des possibilités de détente, sans que soient pourtant reniés les principes fondamentaux des patronages: la mise sous tutelle et la sauvegarde.

Summary

Nineteenth-Century Patronates : 'Asylums' for Workers' Children

An Hermans

In the second half of the nineteenth and the beginning of the twentieth century, the 'patronates' were a wide-spread form of Catholic youthwork. They were established by priests and laity in order to provide education, recreation, and moral protection for the working class children.

The roots of the patronates go back to the French 'Oeuvres de la jeunesse' founded in 1799 in Marseille by Father Jean-Joseph Allemand (1772-1836). The philosophical and educational foundations for his work were provided by Joseph Timon-David (1823-1891). In the course of the nineteenth century new organizations were set up: the 'patronages des apprentis', which were first founded in Paris in 1835 by the St. Vincent de Paul Societies, who looked upon the patronate as a part of their social and charitable work with families. These Societies played an important role in the patronates, particularly in Belgium. The first foundations date back to 1850, and the work expanded considerably in a few years.

In addition to religious and moral training, the social education of the children was promoted via the organization of saving funds, pension funds, and health insurance funds. Play and recreation served primarily as a means of attraction. Since the 1880s, the objectives of the patronate were discussed along with their possible adaptation to the new needs of the youngsters. In practice, this resulted in an expansion of the recreational possibilities, although the basic orientation of the patronates — guardianship and protection — were not basically altered.

Het dubbelspoor van de Katholieke Actie tijdens het interbellum

Louis Vos

In een jeugdbeweging volgen ledengeneraties elkaar in een zo snel tempo op, dat het wel lijkt alsof de band met het verleden niet bestaat. Maar dat is slechts schijn. Die band bestaat toch: voor een deel verborgen in allerlei structuren, geplogenheden en tradities, voor een ander deel als een telkens opnieuw verteld verhaal van de eigen geschiedenis. Een verhaal met heroïsche stichters, zoals Jos Cleymans, die misbegrepen werd en postuum een martelaarskroon kreeg, een verhaal ook waarin de stichters hadden af te rekenen met sterke tegenstanders, zoals de machtige K.A.J., die nauwlettend ieder patronaatsinitiatief gadesloegen.

De historicus staat voor de taak, na nauwkeurige analyse en koele beoordeling, de sluier die over het verleden hangt, een sluier van onwetendheid maar soms ook een mantel der liefde, weg te nemen. Dat kan op ontluistering lijken, maar is het niet. Enkel een nuchtere benadering laat immers toe te onderscheiden wat precies van het voorbije ballast is en wat inspirerend blijft voor de toekomst. Op die manier kan een betere situering in de wereld van vandaag mogelijk worden.

Onderhavige bijdrage beoogt niet een geschiedenis te schetsen van het ontstaan van Chiro. Daarvoor moet men voorlopig het gedenkboek *Vijftig jaar zondag*¹, of enkele licentiaatsverhandelingen raadplegen², in afwachting dat de resultaten voorliggen van wetenschappelijk onderzoek dat nu nog loopt. Wel wil ze stilstaan bij de

1. *Vijftig jaar zondag. Een verhaal over de Chiro van vroeger naar nu* (Antwerpen, 1984).
2. Tot stand gekomen in de Afdeling Historische Pedagogiek van de K.U.Leuven: A. HERMANS, *De patronaten voor werkende jongeren in België, van 1850 tot 1914. Een verkenning naar historische achtergronden en agogische realisatievormen* (1971); J. COUPE, *De Antwerpse patronaten tussen de twee wereldoorlogen. Een historisch-agogische analyse* (1978); L. PROOST, *De overgang van patronaat naar Chirojeugd* (1978); S. DIERRICKX, *Ontstaan en ontwikkeling van Chirojeugd in het Brusselse* (1982).

mannelijking" van de bezoekersgroep mee (65 à 85 %), want meisjes zouden hierdoor minder aangesproken worden.

Sommige jeugdtehuizen hebben ook met een „verouderingsverschijnsel" te maken: de oude getrouwen blijven komen, maar stiaan krijgt men een bezoekersgroep waarin jongeren onder de 25 jaar ontbreken... Dat tracht men te verhelpen door aansluiting te zoeken bij de speelpleinwerking, wat 's zomers nogal lukt, en door een voortdurende vernieuwing van de binnenhuisinrichting (aansluiten bij mode-trends), maar beide pogingen hebben op langere termijn weinig effect.

Niet alleen de Chirojeugdtehuizen worden met die problemen geconfronteerd. Het hele jeugdwerk beleeft een moeilijke periode. Het overheidsbeleid munt niet uit door enthousiasme of door stimulansen om de ervaren problemen te helpen oplossen. In de themagroep hadden we ook geen antwoorden klaar... Geloof Chiro nog in de jeugdtehuiswerking? Laat men ze verder een eigen weg gaan en de „eigen boontjes doppen", of vindt men het de moeite waard om ook hier samen te blijven zoeken naar nieuwe methodieken, nieuwe openheid, nieuwe betrokkenheid?

Maatschappijgericht werken : ook in Chiro

Phara de Aguirre¹

Mia Vansintjan

Zondag 23 oktober 1983: Brussel stroomt vol met een nooit gezien aantal betogers... voor vrede, tegen raketten. Onder hen, groepjes Chiro-uniformen.

Zondag 11 november 1984: voor een dorpskerk ergens te lande wassen de rakwis van de plaatselijke Chirogroep de auto's van de gelovigen... ten voordele van de bivakkas. Ondertussen verkopen anderen huis aan huis kaarten voor 11.11.11.

Twee feiten, twee strekkingen.

Met onderhavig artikel willen we enkele vragen opwerpen m.b.t. het als titel gestelde thema: heeft de jeugdbeweging, c.q. Chiro, een maatschappijgerichte functie te vervullen en wat kan daaronder worden verstaan? Alvorens we op deze vragen enig antwoord trachten te formuleren, kijken we terug in de geschiedenis, op zoek naar sporen van deze „tendens".

1. Maatschappijgericht werken: een „constante" in 50 jaar Chiro

In de 50-jarige Chirogeschiedenis is het een constante dat de beweging oproept tot een zekere vorm van maatschappelijk engagement. Chiro wil meer betekenen dan louter ontspanning voor de leden hier en nu. Doorheen de jaren echter heeft dat „maatschappelijk engagement" een andere inhoud gekregen en ook een ander gewicht in de werking. Vooral de volgende zes thema's zijn in de loop der jaren opgedoken:

1. Onderhavige bijdrage is mede tot stand gekomen op basis van het verslag van Gunter Gehre van de discussie in themagroep 5, *Maatschappijgericht werken: ook in jeugdbewegingen?*

- de derde wereld ;
- de inzet voor de directe buurt (parochie, wijk, ...);
- de Vlaamse zaak ;
- het gemeentelijk (jeugd)beleid ;
- het milieu ;
- de (wereld)vrede.

Vóór 1970, toen vooral de eerste twee thema's werden bespeeld, verbond men die sociale inzet heel sterk met de individuele opdracht als christen. De inzet voor de omgeving werd verwoord als een oproep tot apostolaat, tot getuige zijn van Gods Liefde, op alle werkerreinen. Dat is tot uiting gekomen in artikelen in leidingsbladen en in concrete actiepunten.

De derde wereld, toen missielanden geheten, kreeg in de bladen heel veel aandacht. Vooral het werk van (Chiro)missionarissen en -zusters, die ginds ook met een gelijkaardig jeugdwerk bezig waren, werd op de voorgrond geplaatst. Jaarlijks hadden groots opgezette geldinzamelacties plaats waaraan vele groepen deelnamen, wat blijkt uit de twee miljoen die jaarlijks bij elkaar werden gebracht.

Overtuigd Vlaming-zijn bleek inherent verbonden met Chiro-zijn. De leuze luidde, in één adem : wij zijn jonge Vlaamse christenen. Liederen, slogans, emblemen en wachtwoorden herinnerden daaraan. Chiro stapte mee in de toenmalige tijdsstroom.

En dan werd het mei 1970. Mei '68, hoogtepunt in de zogenaamde jeugdrevolte, was twee jaar oud. Het „impulsmanifest”, resultaat van de landdag van 7 mei 1970 te Brasschaat, schoof het maatschappijgerichte werken op de voorgrond. „In dit manifest formuleerden beide Chiro's samen opnieuw hun doelstellingen en kondigden nieuwe accenten aan. Gemengde werking, politiek, opvoeden tot vrede en aandacht voor de derde wereld werden de thema's voor het begin van de jaren '70.”²

Een jaar later, op 2 mei 1971, werden alle plaatselijke groepen opgeroepen om in hun buurt de JIMP te organiseren : een Jeugdige IMPuls voor meer groen, of een speelstraat, of een vriendelijke buurtactie, e.a.m. Het werd een traditie die zich verder zette in Jimping, Speldeprik, Spelewei...

2. W. BAETEN, Geschiedenis van het jeugdwerk sedert 1945 tot heden, *Gids voor Sociaal Cultureel Werk*, afl. 5 (april 1985) 5-6.

Van de tendens naar een minder vrijblijvende, meer op de samenleving betrokken werking getuigt ook het ontstaan van de werkgroep Informatief Spelmateriaal. In de Katholieke Jeugdraad werkte sinds december 1971 de „politieke commissie”, die tot opdracht had actueel-politieke problemen ter studie te nemen om een eventueel noodzakelijke standpuntbepaling naar buiten toe mogelijk te maken. Een tweede taak betrof het stimuleren van maatschappelijke vorming in het jeugdwerk zelf. In het kader van het Jaar van de Rechtvaardigheid (1973) kreeg deze politieke commissie de specifieke opdracht, die problematiek te volgen en naar concrete actiepunten uit te werken³. Bij het einde van het Jaar van de Rechtvaardigheid en n.a.v. de evaluatie van de voorbije werking, werd besloten een binnen K.S.A.-V.K.S.J. reeds bestaande werkgroep met leden van andere jeugdorganisaties uit te breiden tot de — nog steeds actieve — Werkgroep Informatief Spelmateriaal (IFS), die zou werken rond de globale problematiek „maatschappelijk geëngageerd spelen”. De aandacht voor „spel en maatschappij” vond ook weerklank in de Chirowerking. Competitiespelen werden op de helling gezet en (hier en daar) zelfs afgezworen. Alternatieve informatieve spelen vonden ingang en brachten de maatschappij spelenderwijs in het Chirolokaal binnen.

Sedert het begin van de jaren zeventig beklemtoonden de achtereenvolgende jaarthema's afwisselend de bredere betrokkenheid op het maatschappelijke gebeuren en de eigen typische spelmethodiek en -aanpak : „Het kan anders” (1971), „Spelenderwijs” (1973), „Kies Samenspel” (1974), „We kunnen er iets aan doen” (1976), „Prik Veer Probeer” (1977)... Op alle niveaus zaten aan beide zijden mensen die erover waakten dat de slinger niet te ver in de andere richting ging.

Chiro volgde het spoor van een maatschappelijke ontwikkeling die ook elders gestalte kreeg. De K.J.G. Duitsland (een Fimcapartner) praatte over politieke actie en vorming. De Stichting Lodewijk De Raet zette cursussen op rond jeugdraden. De actie Gembel (Gemeentelijk Jeugdbeleid) vond haar verloop. Binnen de Chiro ontstond de politieke leiding, die mee standpunten hielp bepalen t.a.v. het steeds stijgende aantal vragen. De Vlaamse zaak werd weer uit de koelkast gehaald. Op de Hogere-Leidingskursus was de maatschappelijke betrokkenheid één van de thema's. Op alle Chi-

3. J. VERVAEKE, Spelend werken aan bevrijding, *Volksopvoeding*, XXVII (1978) 25.

roniveaus werd intussen werk gemaakt van democratische structuren en democratisch leidinggeven.

In mei 1978, op de landdag te Gent, werd de Chirovisie opnieuw verwoord. Ze kreeg haar neerslag in het *Aktieboek*. Een greep uit de negen krachtlijnen die erin werden voorgesteld als accenten voor de werking van de volgende jaren: „Een eigen jeugdgroep en betrokken op de buurt”, „Wij werken democratisch”, „Open op de wereld”, ... De politieke dimensie, daarin „verscholen”, lokte aardig wat reacties uit. Intussen ontstond ook de werkgroep derde wereld, die de dalende aandacht voor de federaties aldaar en de problematiek van ontwikkelingslanden in het algemeen opnieuw onder de aandacht wilde brengen. Jaarlijks waren er de trouwe oproepen om deel te nemen aan de 11.11.11.-actie en Broederlijk Delen. Vele groepen volgden die trouw, maar een permanente aandacht bleek een moeilijke opdracht te zijn.

In het spoor van de groeiende vredesbeweging speelde Chiro, ook geïnspireerd door de Zwitserse Fimcapcollega, met een jaarthema in op de vredesproblematiek: „De vrede staat op het spel” (1982-'83). Het werd vrijwel overal warm onthaald.

Na bovenstaande historische schets blijft de grote vraag: wat werd in plaatselijke groepen, aan de zogenaamde basis, gerealiseerd van de doelstellingen, accenten, richtlijnen, actiepunten, ... die op nationaal, verbondelijk en gewestelijk niveau — de zogenaamde top — werden uitgewerkt? De maatschappelijke betrokkenheid blijkt, vooral in de jaren 1970, wel een „nationale constante” te zijn geweest, maar om te achterhalen of het om een „constante op alle niveaus” ging, is meer onderzoek vereist.

Kijken we overigens naar vandaag, zes jaar na 1978, dan constateren we:

- dat we geconfronteerd worden met crisis, (jeugd)werkloosheid, radicalisering, verrechtsing. De droom uit de jaren zeventig van een „andere wereld” lijkt verder af te liggen. Vele jongeren plooiën terug op zichzelf.
- dat binnen de Chiro heel wat radicale opvattingen en doorgedreven consequenties verzacht werden. Zo bijvoorbeeld wordt het competitieve spel, ooit door velen afgezworen als produkt van een prestatiegerichte concurrentie-maatschappij, nu om andere pedagogische kwaliteiten (b.v. inzet, weerbaarheid) langzaam weer in ere hersteld. De kleine caritatieve actie werd ooit als systeembestendig afgedaan en wordt nu als haalbare, hoopgevende daad van solidariteit terug naar voren geschoven (bezoek aan bejaarden, tehuisen, kuisacties, ...).

- dat de sterk afgelijnde, voorgeschreven symbolen en rituelen (opening, uniform, slot, leidersbelofte, ...), in de jaren zeventig vervangen door allerlei zelfbedachte, creatieve formules die minder militair of autoritair aandeden, de laatste jaren terugkeren. Nationaal wordt weer werk gemaakt van duidelijk uitgeschreven vormen, krijgen symbolen (vlaggen, kentekens, ...) weer meer waarde. Nationaal ziet men daarin een kans om de groepen terug wat meer zekerheid te geven, hulpmiddelen aan te reiken om Chiro waar te kunnen maken...: een wijziging in methodes, niet in doelstellingen. In zekere zin is het een koerscorrectie, die lang niet duidelijk is voor iedereen.

- dat vele groepen het moeilijk hebben om overeind te blijven en er niet meer toe komen maatschappijgerichte (vaak moeilijker) thema's aan te pakken.

2. Maatschappijgericht werken: mogelijkheden

Hoewel het verleden ons reeds enige mogelijkheden aanwijst om de maatschappijgerichte werking in Chiro op te vullen, willen we het voorlopig laten rusten en „onbevooroordeeld” ingaan op de vraag, wat maatschappijgericht werken in de jeugdbeweging kan inhouden.

Maatschappijgericht werken, of werken gericht op/naar de maatschappij, zijn vaak gebruikte termen, maar toch ook „onbekenden”: „werken” en „maatschappij” verwijzen, in vaktermen vertaald, naar doelstellingen en inhouden. Hoewel iedereen wel weet waarover we het hebben als we praten over de maatschappij, zijn we voor een omschrijving toch even bij Van Dale te rade gegaan. Als vierde betekenis van dit woord vinden we daar: „samenleving, de wereld, omgang en verkeer der mensen”. Sociologen maken verder onderscheid tussen engere en ruimere betekenissen van „maatschappij”, maar voor ons doel houden we het bij deze ruime omschrijving. Bruikbaar in deze context is wel het onderscheid dat wordt gemaakt tussen de verschillende niveaus in een maatschappij:

- het micro-niveau: heeft betrekking op individuen en verhoudingen tussen personen (gezin, vriendengroep, werkteam);
- het meso-niveau: niveau van groepen of samenlevingen binnen de grenzen van een land (gemeenten of regio's, grote organisaties);

• het macro-niveau :
verhoudingen tussen landen, machtsblokken en mondiale problematieken.

Maatschappelijke thema's of inhouden kunnen op één, soms op twee, soms op alle drie niveaus worden gesitueerd. Zo heeft bijvoorbeeld de vredesproblematiek duidelijk te maken met het macro- en het meso-niveau, maar ook het micro-niveau biedt aanknopingspunten voor „vredeswerk”. Hetzelfde kan men zeggen van milieuthema's, de Derde-Wereldproblematiek, politiek, enz.

Met de gegeven omschrijving van „maatschappij” en met de verschillende niveaus die we erin kunnen onderscheiden, wordt stil aan wel duidelijker wat de inhouden kunnen zijn van maatschappijgericht werken. De vraag dringt zich dan op, wat er met die inhouden moet gebeuren. Anders gesteld: wat kunnen we als doelstellingen m.b.t. die inhouden formuleren?

De bekende driedeling — informatie, sensibilisering, bekwaaming — kan ook hier worden gehanteerd, maar blijft nog algemeen. Verdere specificering is wenselijk. W. Leirman concretiseert de maatschappijgerichte functie in volgende vijf deelfuncties⁴:

- verkenning van de materiële en sociale „Umwelt” (instellingen en structuren in hun werking verkennen, de natuur en het leefmilieu exploreren...);
- belangenbehartiging van eigen groep/generatie (deelname aan inspraakorganen, eigen noden bekend maken, subsidies verwerven...);
- kritische bewustwording van structuren en machtsverhoudingen (confrontatie van doelstellingen en reële werking van openbare en privé-instellingen, evaluatie van werking van inspraakorganen, etc.);
- sociale hulpverlening (meewerken aan steunprojecten voor derde of vierde wereld, dienstverlening aan individuen of groepen in noodsituaties...);
- sociaal-politieke actie (bestrijding van onrecht of discriminatie t.a.v. sociale groepen, inzet voor milieubehoud, deelname aan acties tegen oorlog en geweld, etc.).

4. W. LEIRMAN, De situatie van het jeugdwerk in Vlaanderen anno 1980, in: W. LEIRMAN & L. VANDEMEULEBROECKE (eds.), *Vormingswerk en vormingswetenschap. Een agologisch handboek*, dl. 1 (Leuven, 1981) 149.

Bij wijze van voorbeeld en toepassing plaatsen we de thema's of inhouden die in het eerste deel van onderhavige bijdrage als „getuigen” van de maatschappijgerichte tendens in de 50 jaar Chirogeschiedenis werden aangehaald, op de drie genoemde niveaus en t.a.v. de vijf geschetste deelfuncties.

	MICRO	MESO	MACRO
exploratie van de „Umwelt”	milieu	milieu inzet voor directe buurt, parochie, wijk gemeentelijk (jeugd)beleid	derde wereld milieu
belangenbehartiging van eigen groep/generatie		de Vlaamse zaak gemeentelijk (jeugd)beleid jeugdraden	
kritische bewustwording van structuren en machtsverhoudingen	gemengde werking democratisch leidinggeven vrede	gemeentelijk (jeugd)beleid politiek vrede	politiek derde wereld wereldvrede
sociale hulpverlening		inzet voor directe buurt, parochie, wijk	derde wereld (bv. 11.11.11, Broederlijk Delen, geldinzamelacties, ...)
sociaal-politieke actie	milieu vrede	de Vlaamse zaak milieu vrede	milieu derde wereld wereldvrede

Met deze „invuloefening” willen we geen exhaustieve opsomming geven van de mogelijkheden van maatschappijgericht werken. Bij wijze van voorbeeld wilden we enkel „de geschiedenis in kaart brengen”. Met (eigen) ervaringen, reflectie, concrete gebeurtenissen en programma's kan dat schema worden vervolledigd, maar deze stap laten we aan de lezer over.

We willen hier ook niet de indruk wekken dat maatschappijgericht werken dé hoofddoelstelling van de jeugdbeweging moet zijn. De jeugdbeweging heeft o.i. vooral betekenis op het groeps- en het persoonsgerichte vlak, en in mindere mate op het samenlevingsgerichte niveau. Dat blijkt onrechtstreeks ook uit een onderzoek naar de taak- en vormingsbehoefte van groepsleidingen in

Maatschappelijk engagement is een constante geworden in de Chirobeweging.
(Romero-herdenking, 1981. Foto (E. LETTANY).-CHIRO, Antwerpen)

Chiro⁵. In dit onderzoek stellen de onderzochte personen (in dit geval groepsleid(st)ers) de groepsgerichte inhouden op de eerste plaats. Op de tweede plaats komen de persoonsgerichte en pas op de derde plaats de maatschappijgerichte inhouden.

3. Misvattingen en hinderpalen

Uit bovenvermeld onderzoek zou ten onrechte de indruk kunnen ontstaan dat maatschappijgerichte inhouden niet te verzoenen zijn met werken aan de groep of aan het individu. We gaven reeds aan, dat maatschappijgerichte inhouden op drie niveaus te situeren zijn, waaronder het micro-niveau of het niveau m.b.t. individuen en de verhoudingen tussen individuen. Maatschappijgericht werken impliceert ook werken aan individuen (b.v. persoonlijke visie op maatschappelijke thema's) en aan de groep (b.v. democratische relaties, engagement van de groep naar buiten toe). De conclusie uit bovenvermeld onderzoek wijst wel op een problematiek die de deelnemers aan de themagroep op het colloquium „50 jaar Chiro” als volgt verwoorden: „Dat maatschappijgericht werken slechts mogelijk is met een leidingsploeg die sterk aan mekaar hangt en achter eenzelfde idee staat, is evident, maar ook een veronderstelling die in veel gevallen niet met de feitelijkheid overeenstemt. In dat opzicht is het ook niet verwonderlijk dat in veel groepen het groepsgerichte werken centraal staat en dat maatschappijgericht werken een doel is waar men zelden echt aan toe komt⁶. We keren hier verder nog op terug.

We raken hier de ook in andere verbanden gestelde kwestie van het werken aan structuren versus het werken aan persoonlijke veranderingen. Het „Verbeter de wereld, begin bij jezelf” verwacht alle heil — in dit geval maatschappijverandering — van persoonlijke veranderingen. Anderen zoeken oorzaak en oplossingen in structurele factoren. Een samensmelting van deze twee benaderingen lijkt ons de gulden en aangewezen middenweg: maatschappijverandering vraagt om kering van structuren en „be-kering”

5. C. VAN HOOF, *De taak en de vormingsbehoeften van de groepsleidingen in Chiro. Een empirisch onderzoek. Dl. II, Analyse van de vormingsbehoeften en de gewenste methoden in het verbond Mechelen* (onuitg. licentiaatsverhandeling, K.U.Leuven, Fac. der Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, 1981).
6. Ongepubliceerd verslag themagroep „Maatschappijgericht werken: ook in de jeugdbeweging”, Colloquium 50 jaar Chiroleven 1934-1984 (24 nov. 1984).

van de mens, zonder de samenhang tussen beide voorwaarden uit het oog te verliezen. Maatschappijgericht werken vraagt dus ook werken op micro-niveau: aan een mentaliteitsverandering, aan gedragspatronen, groepsrelaties, enz.

Wanneer doelstellingen en inhouden duidelijk zijn, rijst de vraag naar de *werkvormen*, de middelen om doelen en inhouden samen te brengen en te realiseren. Aangezien we het over de jeugdbeweging hebben, dient *spel* zich aan als evidentie, maar ook als twistpunt: moeten we spel echt „spel” — versta „vrijblijvend” — laten zijn, of kunnen we in en door spel maatschappijgericht werken? Willy Deckers houdt in zijn boek *Spelen om te overleven*⁷ een betoog ten voordele van de maatschappijkritische en -veranderende mogelijkheden van spel. Spel houdt volgens deze auteur de reële mogelijkheid in om de menselijke samenleving kwalitatief anders te oriënteren, te organiseren en te structureren. Spel biedt o.m. kansen tot herwaardering van de fantasie en tot het ontstaan van machtsvrije communicatie (Habermas), twee voorwaarden voor maatschappijverandering. Spel is, zo stelt W. Deckers, nooit zo vrijblijvend als men meent te kunnen zeggen. Toch wordt dit laatste weer meer en meer betoogd. De discussie in de reeds genoemde themagroep werd geopend met de opmerking: „Is spel niet het belangrijkste element van de jeugdbeweging”? Uit de jaren zeventig hebben velen blijkbaar zwaarbeladen spelherinneringen overgehouden. Informatieve spelen zijn nu „des Guten zuviel”. „Laat ons gewoon (?) spelen!”. Informatieve spelen hebben inderdaad dit „nadeel”, dat het vormend aspect (informer over, sensibiliseren voor, vaardig maken in...) er bij wijze van spreken dik op ligt. De jeugdbeweging wil echter, zo mogen we stellen, in de eerste plaats werken aan zinvolle *animatie*. Kan die animatie vrijblijvend gebeuren?

7. W. DECKERS, *Spelen om te overleven. Politieke relevantie van het spel* (Antwerpen, 1977).

Volgend onderscheid kan ons wellicht verder helpen. Vorming gebeurt niet alleen op formeel-stelselmatige wijze, maar mensen ondergaan wellicht nog vaker informele of niet-stelselmatige vormingsprocessen (b.v. T.V., vriendengroep, ...). Ook in de jeugdbeweging kunnen zich momenten voordoen van stelselmatige vorming (b.v. de rakwis spelen het gastarbeiders-bosspel), maar doorheen andere activiteiten, of gewoon „momenten”, worden kinderen en jongeren ook gevormd.

Tijdens het gesprek in de themagroep hadden we het over de implicietheid of explicietheid van maatschappijgericht werken. Waren de jaren zeventig een pleidooi voor expliciete maatschappijgerichte vorming — de weerklink van het einde van de jaren '60 —, dan lijken de jaren tachtig, of toch de eerste helft ervan, dit pleidooi weer af te zwakken.

Een verlies... of een winst voor de impliciete maatschappijgerichte vorming?

Zo belanden we tenslotte bij een spilfiguur m.b.t. de behandelde materie: de (bege)leid(st)er.

Maatschappijgericht werken, ook of misschien zeker de impliciete maatschappijgerichte vorming, vraagt een *visie*. We gaven reeds aan wat een maatschappijgerichte werking kan inhouden, op welke terreinen ze zich kan richten. Om echter te weten in welke richting er moet worden gewerkt, moet men op een visie kunnen terugvallen: een visie op de bestaande samenleving (noden, problemen, tekorten, oplossingen, alternatieven) en een visie op de taak (functies, doelstellingen) van de jeugdbeweging in die samenleving. „Zinvolle vrijetijdsbesteding” en „werken vanuit een christelijke inspiratie” zijn vaak gebruikte, maar onbevredigende omschrijvingen van de zogenaamde Chirovisie, een begrip dat door velen in de mond wordt genomen, maar door weinigen wordt ingevuld. Voor de beweging is het o.i. een belangrijke opdracht, die „vage” visie te expliciteren en — ook in handelen — naar de werkelijke werking toe te vertalen. Wat willen we met Chiro bereiken, waar willen we aan werken? Dat zijn vragen waar de nationale top wellicht reeds heel wat vergaderingen en papier heeft aan besteed, maar die aan de basis niet, of niet voldoende worden aangeraakt. Hier ligt o.i. een taak en tevens een „kans” voor de leidingsploeg. Werken aan de groep (cfr. groepsgerichte inhouden), in dit geval de leidingsploeg, zou kunnen betekenen: werken aan een gemeenschappelijke „maatschappelijke” (in ruime zin) visie en aan het concretiseren van die visie naar eigen leidingshandelen.

Is het niet verwonderlijk dat in sommige groepen aan de leidingsgroepsvorming zoveel tijd en energie moet worden besteed, dat voor maatschappijgericht werken geen tijd rest? Of is, in een tijd dat het moeilijk wordt leidingmensen te vinden en bij een dalend aantal leden, rekrutering belangrijker dan het werken aan en vanuit een overtuigde visie? Ligt hierin misschien ook een oorzaak van het verschil in klemtoon op de maatschappijgerichte werking tussen basis en top, waar het ledenschoentje niet zo fel knijpt en de medewerkers ook meer gemotiveerd en „eensgezind” zijn?

De eerste helft van de jaren tachtig blijkt „problematischer” te zijn dan de jaren zeventig en toch valt een teruggang van de maatschappijgerichte tendens in Chiro waar te nemen. Machteloosheid? Of desinteresse?

Gemengde werking in de Chirojeugd Positiebepaling en verslag van de discussie

Marc Depaepe¹

Bevoegd verklaard navorser N.F.W.O.

Historisch beschouwd was de Chirojeugd één van de eerste Vlaamse jeugdbewegingen die coëducatief werkte. In dat opzicht trad zij zelfs stimulerend en inspirerend op voor andere vormen van het jeugdwerk in Vlaanderen. Toch verliep en verloopt de omschakeling naar de gemengde werking binnen de Chiro niet zonder problemen.

Elders in het voorliggende werk stipte M. Dierckx reeds aan dat de absolute en proportionele stijging van het aantal gemengde groepen gepaard gaat met een relatieve daling van de groeps grootte². De toename van de gemengde werking lijkt, met andere woorden, een nefaste invloed uit te oefenen op de aangroei van het ledenbestand. Voorts toonde Dierckx aan, dat binnen de gemengde groepen het aandeel van de jongens steeds groter wordt en „last but not least” wees zij erop dat de meisjes in het Chirokader ondervertegenwoordigd zijn.

Zoals verder ook uit de discussie tijdens het colloquium naar voren kwam, blijkt de stap naar coëducatie in de praktijk soms alleen te worden gezet om zuiver pragmatische redenen, b.v. om aan het nijpende tekort aan leid(st)ers het hoofd te kunnen bieden. Te lande treft men dan ook zogezegd „gemengde” groepen aan, waarvan de voorheen autonome meisjes- en jongensafdeling op een strikt gescheiden manier blijven voortwerken. Uiteraard konden wij tijdens de groepsdiscussie ook positieve geluiden over de gemengde werking opvangen. Toch zijn ook daar waar een daadwerkelijke integratie heeft plaatsgehad, de moeilijkheden niet uit de lucht. Zo gebeurt het dikwijls dat onder het mom van gemeenschappelijke activiteiten onderhands opnieuw het klassieke rollenpatroon bin-

1. Onderhavige bijdrage is mede tot stand gekomen op basis van de discussienota's van May Dierckx en Alfons Geeraert en van het verslag van Lut Gevers van de discussie in themagroep 6, *Na 15 jaar gemengde werking*.
2. Cfr. *supra*,

KADOC
jaarboek 1984

een uitgave van het Katholiek Documentatie- en
Onderzoekscentrum
Mgr. Ladeuzeplein 21
B-3000 Leuven

C.I.P. KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK ALBERT I

Jaar

*Vijftig jaar Chiroleven, 1934-1984: aspecten uit verleden en heden van een jeugd-
beweging / onder redactie van M. De Vroede en A. Hermans.-Leuven: Universitaire
Pers Leuven, 1985.-ca. 288 p. : ill. ; 21 cm.*

ISBN 90-6186-183-7

SISO 494.2 UDC 061.2.

Onderwerpen : Jeugdbewegingen — België

© 1985 by
Universitaire Pers Leuven / Leuven University Press / Presses Universitaires de Louvain
Krakenstraat 3, B-3000 Leuven (Belgium)

*Niets van deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt door
middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder vooraf-
gaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.*

D/1985/1869/18

Vijftig

jaar Chiroleven

1934-1984

*Aspecten uit verleden en heden
van een jeugdbeweging*

onder redactie van
M. De Vroede en A. Hermans

Universitaire Pers Leuven
1985

Inhoud

- 7 Inleiding
An Hermans en Maurits De Vroede
- 1
- 11 Aspecten van de voorgeschiedenis en de ontwikkeling van Chirojeugd
- X 13 Negentiende-eeuwse patronaten : „beschermplaatsen” voor volkskinderen
An Hermans
- ✱ 29 Het dubbelspoor van de Katholieke Actie tijdens het interbellum
Louis Vos
- X 53 Nieuwe „kaders en vormen” in de tussenoorlogse patronaten
An Hermans
- 77 Krachtlijnen in de doelstellingen van Chirojeugd (tot medio jaren '60)
An Hermans
- 91 De Kroonwacht : een jeugdwerk voor meisjes in West-Vlaanderen na de Tweede Wereldoorlog
Marc Depaepe
- 117 Omvang en sociale afkomst van het Chiropubliek
Frank Langerlaert en Lieve Schodts
- 135 Leidsters en leden in de Chirojeugd. Pedagogische visie in de jaren 1942-1964
Greet Verhoeven
- 147 Geloof in de mist. De religieuze dimensie in *Krokant*
Maurits De Vroede
- 161 Na vijftien jaar gemengde werking
May Dierckx

- 2
- 177 Problematiek van de actuele beweging
- 179 Chirojeugd : een antwoord voor jongeren van vandaag
Adelin Verslyppe
- 189 Chiro : een bijdrage tot opvoeding. Aanzet tot discussie over de Chiropedagogiek in de toekomst
Clement Leemans
- 203 De religieuze dimensie in de Chiro
- 209 Jeugdtehuiswerking
Lieve Vandemeulebroecke
- 213 Maatschappijgericht werken : ook in Chiro
Phara de Aguirre en Mia Vansintjan
- 225 Gemengde werking in de Chirojeugd. Positiebepaling en verslag van de discussie
Marc Depaepe
- 231 Plaats en opdracht van de regionale verantwoordelijken
Frank Delmartino
- 3
- 241 Wetenschappelijk onderzoek betreffende Chirojeugd
- 243 Patronaten en Chirojeugd. Status quaestionis van het onderzoek
Walter Baeten
- 259 De periodieken van de jeugdbewegingen in België
Maurits De Vroede
- 277 Registers
- 285 Auteurs
- 287 Publikatiefonds

----- end of text -----

This publication is made available in the context of the history of social work project.

See www.historyofsocialwork.org

It is our aim to respect authors' and publishers' copyright. Should you feel we violated those, please do get in touch with us.

Deze publicatie wordt beschikbaar gesteld in het kader van de canon sociaal werk.

Zie www.canonsociaalwerk.eu

Het is onze wens de rechten van auteurs en uitgevers te respecten. Mocht je denken dat we daarin iets fout doen, gelieve ons dan te contacteren.

----- einde van de tekst -----